

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΤΩΝ ΣΤΕΝΙΩΤΩΝ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ

Όπως είναι γνωστό, κατά την διάρκεια της Φραγκοκρατίας, επεβλήθη και έδρεώθη στην Άνδρο –όπως και σε όλα τα νησιά– τό Δυτικό Φεουδαρχικό σύστημα διοίκησης και διακυβέρνησης· δηλαδή η γη μοιράστηκε μεταξύ των μεγάλων αρχόντων γεωκτημόνων και ο λαός έγινε σχεδόν «πάροικος» ή επί τό όρθότερον «δουλοπάροικος» –όχι φυσικά στό βαθμό όρισμένων περιοχών της βόρειας Ελλάδας– ύποτελής και έξηρητημένος των φεουδαρχών άφεντάδων. Έάν δέ, έν τώ μεταξύ, έγιναν όρισμένες δήθεν μικροβελτιώσεις και μεταβολές αυτό δέν αλλάζει την γενική εικόνα της όλης κατάστασης. Ό δέ εικονικός έξελληνισμός των όνομάτων όρισμένων άφεντάδων άπετέλεσε στην πραγματικότητα φενάκη προς έξαπάτηση των λαϊκών μαζών.

Όταν, τώρα, τό 1566 οί Τουρκοί κατακτητές άντικατέστησαν στην Άνδρο τούς Φράγκους, τίποτα δέν άλλαξε στό σύστημα διοίκησης. Άντιθέτως οί παμπόνηροι άνατολίτες τό διετήρησαν και τό ένίσχυσαν βαφτίζοντας «τουρκιστί» τούς άρχοντες γεωκτήμονες σε... «Κοτζαμπάσηδες», δηλαδή «τόσο πολύ μεγάλους άρχηγούς», ώστε και νά τά εισπράττουν άπό ένα και νά μήν φαίνονται έχθροί των ραγιάδων· μιά και ό «κοτζάμπασης» ήτο ό ύπεύθυνος των φόρων.

Τό Αίγαίο όμως και οί έλληνικές θάλασσες έχουν τό «έλάττωμα» νά μήν άνατρέφουν ραγιάδες·κι' έτσι άπό πολύ νωρίς, είχε δημιουργηθεί στην Άνδρο –όπως και σε όλα τα νησιά– μιά τάξη ρηξικέλευθων και άντιραγιάδων, σκληροτραχηλών ναυτικών. Αυτοί είχαν εκπαιδευθεί μαζί μέ τούς άλλους νησιώτες στά

«κουντραμπάντα» μέ τήν διάσπαση κυρίως τῶν ἀποκλεισμῶν στήν διάρκεια τῶν Ναπολεοντείων καθώς καί τῶν Ρωσοτουρκικῶν πολέμων. Ἐπίσης ἀμυνόμενοι στά πειρατικά ρεσάλτα τῶν διαφόρων πειρατῶν, πού ἐλυμαίνοντο τά Μεσογειακά παράλια, ἀπέκτησαν τεράστια ἐμπειρία τοῦ κατά θάλασσαν πολέμου.

Ἔτσι δημιουργήθηκε στήν Ἄνδρο μιά κοινωνία ἐτοιμῶν καί ἐμπειρῶν ναυμάχων, οἱ ὁποῖοι, μπῆκαν ἀμέσως στόν ἐπαναστατικό ἀγῶνα τοῦ 1821 καί ἔδρασαν κυρίως στόν σκληρό καί ἐπικίνδυνο ρόλο τοῦ πυρπολητῆ, «μπουρλοτιέρη». Ἀσφαλῶς στήν ἐπανάσταση ἔλαβαν μέρος –κυρίως στούς ναυτικούς ἀγῶνες– καί πολλοί ἀνώνυμοι Στενιώτες μέ προεξάρχοντα τόν ἀναφερόμενο στήν ἱστορία πυρπολητή Δημήτρη Ν. Φαλαγγᾶ γενάρχη τοῦ γράφοντος καί τοῦ ἑνός τρίτου καί πλέον τῶν Στενιωτῶν.

Γιά τήν ἀπόδειξη τῆς ἀλήθειας τῶν γραφομένων παραθέτω ἀμέσως παρακάτω αὐτούσιο τό διάταγμα, διά τοῦ ὁποῖου τοῦ ἀπονέμεται τό «σιδηροῦν παράσημον ἀνδρείας», ὅπως τό ἀντέγραφα ἀπό τόν προσωπικό του φάκελλο, πού ὑπάρχει στό κωδικοποιημένο ἀρχεῖο τῶν ἡρώων τῆς ἐπανάστασης τοῦ 1821 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης.

«ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ἀρ. 1394

Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς ἐπεφόρτισε τήν ἐπί τῶν Ναυτικῶν Γραμματεῖαν νά ἀπονείμῃ εἰς τόν Δημ. Φαλαγγᾶ ὡς ἐντίμως μεθέξαντα, τοῦ ὑπέρ ἀνεξαρτησίας, τῆς Ἑλλάδος ἡρωϊκοῦ ἀγῶνος τό συστηθέν τήν 18/30 Σεπτεμβρίου 1835 σιδηροῦν παράσημον, παραδίδεται τοῦτο εἰς αὐτόν μέ τήν ἄδειάν του νά τό φέρῃ εἰς πᾶσαν περίστασιν καί πρός πιστοποίησιν τούτου τῶ ἐγχειρίζεται συγχρόνως καί τό παρόν δίπλωμα.

Ἐν Ἀθήναις τήν 30 Αυγούστου 1843

*Ἡ ἐπί τῶν Ναυτικῶν Γραμματεία
τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος
Α.Γ. Κριεζῆς»*

Ἔτσι λοιπόν ἐφθάσαμε στήν ἐπανάσταση μέ ὅλο τόν εὐφορο καί ἀρδευόμενο γεωργικό κληρο τῆς Ἄνδρου στά χέρια τῶν ὀλίγων ἐξουσιαστῶν «κοτζαμπάσηδων». Εἰδικῶς στίς Στενιές, πού μᾶς ἐνδιαφέρουν γιά νά ἐξηγήσουμε τό φαινόμενο τῆς μετανάστευσης, ἢ χωροταξική σέ γενικές γραμμές διανομή τῆς εὐφορης καί ἀρδευομένης γῆς εἶχε χαρακτηριστικῶς ὡς ἐξῆς:

Τό εὐφορο καί ἀρδευόμενο ἀπό τήν βρύση «τοῦ Βλάχου» –γνωστής κακῶς ὡς «Πεντάβρυση»– κέντρο ἀπό τήν πλατεία τοῦ χωριοῦ ἕως σχεδόν τόν ποταμό ἀνήκε στόν κοτζάμπαση «Σιόρ»¹ Πέτρο (Πετράκη) Καίρη ἢ Μπαμπαούνα· γι' αὐτό τό τμήμα πλησίον τῆς πλατείας εἶναι γνωστό ὡς περιοχὴ Πετράκη καί τό κατώτερο, ἀρδευόμενο ἀπό τό ρέμα τοῦ «Καραβᾶ» εἶναι γνωστό ὡς περιοχὴ «Μπαμπαούνα».

Στήν δυτική πλευρά τῶν Στενιῶν ἔχομε τό ἀπέραντο κτῆμα τοῦ «Σιόρ» Μπίστη-Μουβελᾶ μέ τόν ὁμώνυμο πύργο. Ἐδῶ τά ὄρια μποροῦν χονδρικῶς νά ὀρισθοῦν ὡς ἐξῆς: Ἀνατολικά τό ρέμα τοῦ «Καραβᾶ», Νότια τό ποτάμι «Εὐρουσῶν/Ἀποικίων», Δυτικά τό ρέμα «Μειμέτη» καί Βόρεια κοντά στά ὄρια τῆς κοινότητας Ἀποικίων. Κοντολογῆς ἔκταση ἴση περίπου μέ τήν –πρό ὀλίγων ἐτῶν– κατοικημένη περιοχὴ τῶν Στενιῶν.

Τό κτῆμα τοῦ τέως ὑπουργοῦ Γιάννη Παλαιοκρασσᾶ ἀπό τό ρέμα τῆς «βρύσης τοῦ Βλάχου (Πεντάβρυσης)» καί στό μεγαλύτερο ποσοστό του ἀνήκε σέ κάποιον Ἐμπειρικό. Στήν συνέχεια ἔχομε τήν περιοχὴ τοῦ «Πατήρη» πού μόνο «Πατήρης» δέν μπορεῖ νά ἦτανε, πάντως ἡ ἐτυμολογία τῆς ὀνομασίας μᾶς εἶναι ἄγνωστος.

Μετά τή θέση «Πατήρη» καί ἀπό τό ρέμα τοῦ κάτω σταθμοῦ μέχρι τόν δρόμο τοῦ Σταυροῦ ἦτο ἰδιοκτησία Βογιατζίδη. Κάτω ἀπό αὐτό (ὅπου ὑπάρχει σπίτι μέ ἐνσωματωμένο περιστρεφόμενον) καί μέχρι τόν ποταμό ἀνήκει ἕως τίς μέρες μας στοὺς κληρονόμους τοῦ Σ.Γ. Ἐμπειρικοῦ. Ἀκολουθεῖ τό τεράστιο κτῆμα² ἀπό τόν ὑπερκείμενο τοῦ ἀμαξητοῦ δρόμο (παλαιά ὁδός) μέχρι καί τούς κάμπους καί τόν ποταμό «Εὐρουσῶν Ἀποικίων», τό ὁποῖο ἀνήκε στόν Ἀριστείδη Μπίστη (παρατσούκλι «Γαλούνης») καί ἀγοράσθηκε ἀπό τόν Νικόλα Α. Φαλαγκᾶ καί τά ἀδέλφια του τό 1927 μέ τήν μόνιμη ἐπάνοδό του ἀπό τήν Αὐστραλία.

Δίπλα στόν «Μπαμπαούνα» καί μέχρι τόν παλαιό ἀνηφορικό δρόμο τοῦ ποταμοῦ ἓνα ἄλλο πολύ μεγάλο περιβόλι, ἀνήκε στόν Εὐστράτιο (Στρατάκη) Καμπανάκη, ὁ ὁποῖος εἶχε καί ἄλλη με-

---

1. Ξενική προσφώνηση τοῦ κυρίου μόνο γιά τούς Κοτζαμπάσηδες καί οὐδέποτε γιά τόν λαό.

2. Τό κτῆμα αὐτό κατά τήν διάρκεια τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου καί τῆς κατοχῆς ἔσωσε πολλούς Στενιώτες, κυρίως ἀκτῆμονες, χάρις στήν ἀπέραντη καλοκαγαθία τοῦ Νικολάου Φαλαγκᾶ.

γάλη κτηματική περιουσία με πύργο στά «Ἀπατούρια». Ἐπίσης ὀλόκληρη ἡ περιοχή τοῦ κάβου τῆς Ἁγίας Τριάδας, ἀπό τή θέση «Τρύπες» καί ἔξω ἀνήκε καί αὐτή στόν Στρατάκη καί σήμερα ἀποτελεῖ ἰδιοκτησία τοῦ κ. Αὐγουστῆ Μπάλκα (ἀναφερόμεθα στό κομμάτι, πού βλέπει πρὸς τίς Στενιές καί ὄχι πρὸς τό λιμάνι).

Τό μαγευτικό περιβόλι πού σήμερα κυριαρχεῖ στήν παραλία «Ἐμπρός-Γιάλια» ἀνήκε στόν Ν. Ἀλέξανδρου Καϊρη ἀπό τά Λάμυρα καί περιῆλθεν στήν ἰδιοκτησία τῶν υἱῶν Κωνσταντίνου Ἐμπειρικού· καί τελικῶς ἐπωλήθη τό 1934 ἀπό τόν Γ. Ἐπαμεινώνδα Ἐμπειρικό εἰς τόν Στενιώτην μηχανικόν καί ἐφοπλιστήν Δημήτριον Μ. Κυρτάτα (Λιλιδώρη).

Ὁ ὠραιότατος κάμπος στό δεξιό τοῦ παλιοῦ δρόμου «τῶν Γιαλίων» ἀγοράσθη ἀπό τόν Νικ. Μιχ. Κυρτάτα (Λιλιδώρη) καί ἦτο κι' αὐτός ἰδιοκτησία κάποιου Μιχ. Ἐμπειρικού.

Ὁλόκληρη ἡ περιοχή γύρω καί ἐπάνω ἀπό τόν σταθμό τοῦ Ἐπανωχωριοῦ μέχρι περίπου τή θέση «Σαρρά» ἀπό ὅπου καί ἀρδευότανε ἀνήκε, εἰς κάποιον «Σιόρ-Τζαννή»· κι' ἔτσι εἶναι γνωστή ἡ περιοχή αὐτή ἀκόμη καί σήμερα.

Ἡ καταπράσινη, μαγευτική καί πλούσια σέ νερά «Πέρα-Μπάντα» ἀνήκε στήν οἰκογένεια τοῦ «Μάκολα» (Δαπόντε). Ἐπίσης ὁ κάμπος-περιοχή Γιάλια – ἰδιοκτησίας σήμερα τῆς οἰκογενείας Σωκράτους Γ. Παλαιοκρασσᾶ ἀνήκε καί αὐτός σέ κάποια μέλη οἰκογενείας Δαπόντε.

Ἀσφαλῶς ὀρισμένα ὄρεινά καί πετρώδη ξεροχώραφα πιθανόν νά ἀποτελοῦσαν μικροῖδιοκτησίες ἐλαχίστων πενομένων ἀγροτοποιμένων, ἀλλά αὐτό δέν μεταβάλλει τήν γενική καί καθολική εἰκόνα τοῦ ἰδιοκτησιακοῦ κατεστημένου τῆς γῆς τῶν Στενιῶν, ὀλίγον πρῖν καί ὀλίγον μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1821. Ἐπίσης δέν μεταβάλλει τήν ὅλη εἰκόνα καί κατάσταση ἡ μεταβίβαση γῆς ἀπό τούς «Κοτζαμπάσηδες» στούς μεγαλοαστούς κληρονόμους των, ἢ σέ νεόπλουτους ἀγοραστῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί ὄχι, φυσικά, τούς ἀγοραστῆς τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνα³.

Κάποτε ὅμως, μέ τήν δύναμη τοῦ Θεοῦ καί τό αἶμα τῶν Ἑλλήνων, ἐλευθερώθηκε ἓνα κομμάτι τῆς Ἑλλάδας καί «ὄργανώ-

---

3. Θαυμάσια πανοραμική εἰκόνα τῆς παραπάνω ἐκτεθείσης χωροταξικῆς ἰδιοκτησιακῆς περιγραφῆς, μπορεῖ νά ἔχει ὁ ἀναγνώστης διαβάζοντας τό κείμενο ἀπό τήν στροφή «φουρκέτα» τῆς «Παναγίας τῆς Στρατηλάτισσας».

θηκε» τό πρώτο Ἑλληνικό κράτος, ὕστερα ἀπό αἰῶνες σκλαβιάς.

Ὅπως ἦτο φυσικό, ὅλοι οἱ Ἑλληνες καί ἰδιαίτερα οἱ ἄγνοί νησιῶτες ἀγωνιστές καί ναυμάχοι, ἐπερίμεναν νά πάρουν κάποια ἀνάσα καί ἐλπίδα ἐλεύθερης ζωῆς. Δυστυχῶς τίποτα ἀπό αὐτά δέν ἔγινε, διότι τό κράτος πού ὀργανώθηκε ἀπό τούς ἀρματωλούς καί κλέφτες καί τούς μεγαλοκοτζαμπάσηδες τοῦ Μωριᾶ καί τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας, διετήρησε οὐσιαστικά τήν ἴδια, ἄν ὄχι καί χειρότερη, προεπαναστατική ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ μορφή· δηλαδή ἡ σχέση κράτους πολίτη παρέμεινε σχέση «Πασᾶ-Ἀγᾶ-ραγιά» καί τέτοια, ἐξελισσομένη μόνο μορφολογικά, ἔφθασε ὡς τίς ἡμέρες μας, ὅπου τό κράτος τῶν πάσης μορφῆς καί εἰδικότητας «Ἀγάδων» ἀντιμετωπίζει τόν πολίτη ὡς Καραγκιόζη ραγιά, βαφτίζοντας τον μάλιστα μέ τήν ταπεινωτική λογία ἔκφραση «ΚΟΙΝΟΝ», δηλαδή ὄν ἀδιαβάθμητον!!!

Ἰδιαίτερα στίς Στενιές ἡ γῆ καί ὅλα τά προνόμια παρέμειναν, στά χέρια τῶν ὀλίγων, διότι καί αὐτοί ἀπό τούς κοτζαμπάσηδες, πού ἀναγκάσθηκαν νά πουλήσουν, τά ἔδωσαν πάλι, ὅπως ἐγράφη παραπάνω, σέ «μεγαλοαστούς» τῆς ἐποχῆς. Αὐτοί δέ τά ἐξεμεταλλεύοντο μέ τήν «προλεταριακή» κολληγία κυρίως πτωχῶν Ἀλβανογενῶν καλλιεργητῶν. Ὅταν δέ χρησιμοποιῶ τόν ὄρο «προλεταριακή» κυριολεκτῶ, διότι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί τό μόνο περιουσιακό στοιχεῖο πού διέθεταν ἦσαν «τά χέρια» τους καί μόνο. Ὁ γράφων μάλιστα, καίτοι γεννηθεῖς τό 1931, ἔφθασε τέτοια σποραδικά φαινόμενα καί στίς Στενιές καί σέ χωραῖτικους μπαξέδες. Ἄλλωστε ὁ πτωχότατος γεωργικός κληρὸς τῶν λαϊκῶν στρωμάτων καθίσταται πλέον βέβαιος μέσα ἀπό τίς «διαθήκες» καί τά «προικοσύμφωνα» τοῦ 18ου καί 19ου αἰῶνα, ὅπως ἀναφέρονται στά «ΣΤΕΝΙΩΤΙΚΑ» τόμος Α' καί Β' ἀντιστοιχῶς. Ἐκεῖ βλέπομε νά μεταβιβάζονται κυρίως διάρραχα καί ἀγροτοκτηνοτροφικές περιοχές πολλάκις χιλιόμετρα μακριά ἀπό τό χωριό καί μέσα ἀπό χαράδρες καί χειμάρρους.

Ἔτσι οἱ τότε Στενιωῆτες ἀκτήμονες, ἐνδεεῖς καί μέ τούς γλίσχρους πόρους ἐπιβίωσης ἀπό τό λεμονεμπόριο μέ τούς «σκυλοπνίχτες» καί τούς μισθοὺς πείνας τῶν ὀλίγων «κατέργων» μεγάλων ἱστιοφόρων, καθῶς καί ἄλλων ἐργασιῶν τοῦ ποδαριοῦ· «πῆραν τῶν ὀμματιῶν τους» σέ ἀναζήτηση «τῆς Γῆς τῆς ἐπαγγελίας» σέ ξένες χώρες.

Τό μεταναστευτικό αὐτό ρεῦμα, τό ὁποῖο κατά τόν 19ο αἰῶνα

πῆρε σχεδόν μορφή πανδημίας, παρουσιάζει τὶς ἐξῆς τρεῖς ἰδιαι-
τερότητες:

1. *Μαζικότητα*: Εἶναι αὐτόχρημα συγκλονιστικό τὸ μέγεθος τοῦ ὁμαδικοῦ μεταναστευτικοῦ ρεύματος τῶν Στενιωτῶν κατὰ τὸ πρῶτο ἡμισυ –λίγο πρὶν ἢ λίγο μετὰ– τοῦ 19ου αἰῶνα. Αἰτία αὐτοῦ τοῦ φαινομένου τῆς μαζικῆς φυγῆς εἶναι ἡ κοινωνικὴ δομή τοῦ χωριοῦ τῶν Στενιωτῶν, ὅπως ἦτο τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ ὅπως ἐν πολλοῖς ἔφθασε ὡς τὶς μέρες μας σάν πανίσχυρη βιολογικὴ κληρονομιά.

Ὅπως προαναφέραμε εἶναι γνωστό ἱστορικό δεδομένο μὲ ἀπειρες παρεξηγήσεις καὶ ἠθελημένες παρερμηνεῖς, ὅτι, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Φραγκοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας, λόγω πολ-
λαπλῶν καὶ ποικίλων αἰτίων –βεντέτες, διώξεις, λοιμοί, λιμοί, φυ-
σικὲς καταστροφές κ.λ.π.– ἐγένοντο συνεχεῖς μετακινήσεις καὶ ἐποικισμοὶ διαφόρων φυλετικῶν καὶ ἄλλων μεγάλων οἰκογενει-
ακῶν ὁμάδων, τῶν γνωστῶν «πατριῶν», τὰ γνωστά σ' ἐμᾶς μεγά-
λα ἀριθμητικῶς «σόϊα»⁴.

Κατὰ τοὺς χρόνους λοιπὸν πού ἀναφερόμεθα ἡ πληθυσμιακὴ εἰκόνα τῶν Στενιωτῶν ἀποτελεῖται, σέ γενικὲς γραμμές, ἀπὸ τὰ ἐξῆς μεγάλα καὶ μικρὰ ἀριθμητικῶς «σόϊα»:

α) Φαλαγκάδες-Φαλαγγάδες. (Σέ μιά πρόχειρη στατιστικὴ ἔρευνα τοῦ γράφοντος διεπιστώθη ἄμεση καὶ ἔμμεση σχέση αἵματος μὲ τὸ 85% περίπου τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ).

β) Παλαιοκρασσάδες. (Περίπου τὰ ἴδια)

γ) Πολέμηδες. (Κάτι πιὸ λίγοι)

δ) Συμπουραῖοι.

ε) Κουτσουκαῖοι.

στ) Χαζάπηδες.

ζ) Γιαλούρηδες.

η) Κυρταταῖοι, καθὼς καὶ ἄλλα μικρότερα «σόϊα», τὰ ὅποια ὅμως εἶχαν συνάψει, συγγενικούς δεσμούς μὲ τὶς παραπάνω οἰκογένειες· κι' ἔτσι διεμορφώθη στίς Στενιές μιά σφικτὰ δεμένη, ἐσωστρεφῆς, αὐτοπροστατευομένη καὶ ἰδιόμορφη κοινωνικὴ ὄντοτητα. Γι' αὐτὸ τὸν λόγο ὅλες γενικῶς οἱ κοινωνικὲς συμπερι-

---

4. Γιά παράδειγμα στὸ Πικέρμι (Ἀττικὴ), μέχρι πρὶν λίγα χρόνια, ὁ κυ-
ρίαρχος καὶ μοναδικὸς πληθυσμὸς ἦτο ἡ Ἀλβανογενὴς πατριὰ «Ξηντάρρα»
καὶ κανένα ἄλλο ἐπίθετο!!! Ἀκόμη καὶ στὸ κοινοτικὸ συμβούλιο συμπολι-
τευση καὶ ἀντιπολίτευση ἦταν «κονταροχτυπούμενοι» «Ξηνταραῖοι».

φορές, μέχρι ακόμη και στις ἡμέρες μας εἶναι ΚΟΙΝΕΣ καὶ ὁμοιόμορφες· ὅπως ἡ σκληρότητα, κάποια δόση ἀλαζονείας, ὁ ἐγωϊσμός, ἡ παρορμητικὴ θύελλα, ἡ ἀπέραντη ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα, τὸ χωριό, τὴν οἰκογένεια καὶ τὴν πρόοδο, καθὼς καὶ τὴν περιφρόνηση πρὸς τὴν πολιτικὴ καὶ τὸ κράτος, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐπ' ἀγαθῶν παρουσία ὑπῆρξε ΤΕΛΕΙΩΣ ἄγνωστος στὴν ἱστορία τῶν Στενιωῶν.

Μέ τὴν παραπάνω, λοιπόν, κοινωνικὴ διάρθρωση καὶ δομὴ τοῦ Χωριοῦ, μόλις ἐξεκίνησαν οἱ πρῶτες μεταναστεύσεις, ὁ ἕνας παρέσυρε τὸν ἄλλο καὶ ἀκολούθησε τὸ σχεδόν πάνδημο μεταναστευτικὸ ρεῦμα τῶν Στενιωτῶν πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς καὶ ὡς τὰ πέρατα τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου.

2. *Ἡ ἐπιστροφή στὴν «Ἰθάκη»*: Τὸ πάθος τῆς ἐπανόδου στό νησί, ἄλλωστε οἱ πῖο πολλοὶ ἦσαν ἤδη νυμφευμένοι στό χωριό, ἦτο ἡ δευτέρη ἰδιαιτερότητα τοῦ μεταναστευτικοῦ ρεύματος τῶν Στενιωτῶν. Αὐτὸ δέ τὸ ὄνειρο τῆς ἐπιστροφῆς δέν ἦτο ἕνα ἀπλό ρομαντικὸ συναίσθημα, ἀλλὰ σκοπὸς καὶ στόχος, πού ἐφαρμόσθηκε ἀπαρεγκλίτως –πλὴν ἐλαχίστων περιπτώσεων– ἀπὸ ὅλους τοὺς Στενιωῶτες μετανάστες, μόλις μπόρεσαν νὰ φτιάξουν τὸ σχετικὸ κομπόδεμα γιὰ τὴν σχετικὴ κάλυψη τῶν βιωτικῶν καὶ ἄλλων οἰκογενειακῶν ἀναγκῶν· ὅπως προΐκες, «πανωσηκώματα⁵», παιδεῖα, ὑγεία κ.λ.π. Ἄλλωστε ἔτσι ὁ «Σκορδομαχαλᾶς», ἢ «Πέρα-Μπάντα» καὶ ἄλλοι οἰκιστικοὶ «Μαχαλάδες» ἔφτιαξαν τὸ θαῦμα τῆς αὐτοδιοικουμένης –καὶ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ αὐτονομουμένης ἀπὸ τὸ κράτος– κωμόπολης τῶν 1204 κατοίκων.

3. *Ἡ ἐπάνοδος πρὸς πολεμικὴ στράτευση* στοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καὶ στίς τιτανομαχίες τοῦ Αἰγαίου, ἀποτελεῖ τὴν τρίτη μεγαλειώδη καὶ πῖο συγκλονιστικὴ ἰδιαιτερότητα τῶν Στενιωτῶν μεταναστῶν, ὅταν σήμερα ζοῦμε στὴν ἐποχὴ τῶν, μέ κάθε μέσον, φυγόστρατων ΛΟΥΚΟΥΜΑΔΩΝ· καὶ πάντως ἀκόμη καὶ σήμερα, εὐτυχῶς ὄχι ΣΤΕΝΙΩΤΩΝ.

Τελειώνοντας ἐδῶ τὴν παρουσίαση τῆς γενικῆς εἰκόνας τοῦ μεταναστευτικοῦ ρεύματος τῶν Στενιωτῶν κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα καὶ πρὶν ξεκινήσουμε τὴν ἀφήγηση τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τῆς

---

5. Τὸ χτίσιμο τοῦ ἐπάνω πατώματος στὰ ἤδη ὑπάρχοντα ἰσόγεια χτίσματα. Ἡ τάση αὐτὴ ξεκίνησε μέ τὴν εἴσοδο τοῦ 20οῦ αἰῶνα· κι ἔτσι ἔχομε τὰ ἀνώγεια μέ τὸν «ἀντρέ», γιὰ εἴσοδο στό σαλόνι.

μετανάστευσης, ἐπιθυμοῦμε νά ἐφιστήσομε τήν προσοχή τοῦ ἀναγνώστη στά ἑξῆς σημεῖα:

1. Δέν θά ἀναφέρομε μεταναστεύσεις μεμονωμένων ἀτόμων, πού δέν εἶχαν κοινωνικές προεκτάσεις, ἐκτός ἂν ἔχουν νά παρουσιάσουν κάποιες ἐνδιαφέρουσες ἰδιομορφίες ἢ πληροφορίες.

2. Δέν θά ἀναφέρομε τίς πολλαπλές ἀτομικές μετακινήσεις, ἰδίως γυναικῶν, στό διεθνές κοσμοπολίτικο κέντρο τῆς Κωνσταντινούπολης.

3. Ἀσφαλῶς πολλά λεπτομερῆ στοιχεῖα ἔχουν χαθεῖ στό διάβα δύο περίπου αἰώνων, ἀλλά καί μέ τά χαρακτηριστικά γεγονότα πού θά ἐξιστορήσομε, πολύ εὐκόλα ὁ ἀναγνώστης θά μπορέσει νά συναγάγει ἐνδιαφέρουσες, γνώσεις, πληροφορίες καί συμπεράσματα.

4. Ὡς στοιχεῖο ἀναφορᾶς στήν ἐξιστόρηση τῶν γεγονότων ἐπήραμε τίς οἰκογενειακές μεταναστεύσεις στίς διάφορες περιοχές τῆς γῆς, διότι αὐτές παρέσυραν, ὅπως ἦτο φυσικό, μεγάλο ἀριθμό συγγωριανῶν, συγγενῶν καί φίλων, τούς ὁποίους κανεῖς δυστυχῶς σήμερα δέ μπορεῖ νά ἐρευνήσει καί νά καταγράψει. Πρέπει, λοιπόν, νά καταστεῖ σαφές, ὅτι τυχόν ἀναφορές σέ γενεαλογικά δεδομένα, δέν φιλοδοξοῦν νά παρουσιάσουν γενεαλογικά δέντρα, ἀλλά νά προσδώσουν ζωντάνια καί ἀμεσότητα στήν ἱστορική ἀφήγηση μέ τόν σύγχρονο –καί ὄχι μόνον Στενιώτη– ἀναγνώστη.

